

MARZEC (117) *sb m*

WN i A: -ec (22), -eć (1) *RejZwierc*.

-a- (88), -ã- (8+żp); -a- : -ã- *BielKron* (26 : 2), *SkarŻyw* (13:6 + żp); e *jasne*.

sg N marzec (22). ◊ *G* marca (91). ◊ *A* marzec (1). ◊ *I* marc(e)m (1). ◊ *L* marcu (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – *XVI(XVII)* – *XVIII w*.

1. Trzeci miesiąc w roku (w kalendarzu przedjuliańskim pierwszy); *Martius Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn* (114) : *Martius*. Der mertz Márzec. *Murm* 9; *Mymer*¹ 5; *FalZioł* V 46, 46v; *LudWieś* Bv [3 r.]; *Goski* A6v; [*Numma*] Przydał też ku dzyefiąciam miefiącom dwa/ to ielt/ Styczeń y Lutego/ bo pirwey iedno ich dzyefięć bywáło/ á ná przodku Márzec pirwey Romulus poádził/ á on go vftáwił trzeciego w rzędzye miefiącow. *BielKron* 101; Tegoż roku była wielka z nieurody drogość [...]/ z mrozow ktore ítały áż do Swiątek od Márcá *BielKron* 419; *SienLek* 43 [2 r.]; *HistLan* E, E4v; *Oczko* 30; *SkarŻyw* 257; Y potym Brát Hanus Stouen Hafen Contor w Márcu zábity od Litwy. *StryjKron* 325; *Calep* 641a; *LatHar* [++2].

G sg w funkcji okolicznika czasu (71): Wezmi [...] zaiączka młodego ktori íe marcza vrodzi *FalZioł* V 110, II 16c, V 118; *RejWiz* 79; *Goski* A6; *BielKron* 399; *RejZwierc* 224. *Cf W* połączeniu z określeniem dnia, *Wyrażenie*.

W połączeniu z określeniem dnia [*G sg*; w tym: w funkcji okolicznika czasu (40); + „dnia”, „dzień” (47); określenie + marzec (59), marzec + określenie (3)] (62): *MetrKor* 38/321; A thak mi za roskazanym Czes. przyechaly [...] x dnia Marcza do Zamkv Walaskie^{go} Soczawj *LibLeg* 10/65v; *BielKron* 200v, 228v, 229, 233v, 305v (10); *SkarJedn* 318; Trzeci dzień Márcá. *SkarŻyw* 192 marg, 187 marg, 195 marg, 200 marg, 206 marg, 210 marg (16); *ZapKoscier* 1530/4v, 1584/54v; Vrodził fię potym drugi Syn Iágiełowi Roku Páńkiego 1416. Máia 16. dnia [...]. Ale záś Roku 1427. Márcá 2. dnia vmárł *StryjKron* 557, 406, 717; *ActReg* 144; *LatHar* ++7v [11 r.], 404 marg, 440 marg, 447 marg, 448 marg [2 r.], 449 marg; *SarnStat* 858, 1003, 1014. *Cf Wyrażenie*.

W porównaniach (4): *cf Przysłowia*.

Przysłowia: Bo byś iey [*duszy*] dał íwą wola/ pewniećby íe wściekła/ Zá tym ízalonym ciálem íwowlonie biegáiąc/ Nie ináczey ná wiofnę íáko Márcá záiać. *RejWiz* 79.

ZYczliwość zazdrość rozne to íą ciotki/ Drapią íe záwždy íáko Márcá kotki. *RejZwierc* 224.

TV íe fatá miefzáiać/ by Márzec z chmurámi *RejZwierc* 108v.

Nie odmieniayże íe íáko Márzec ná Wiofnę *RejZwierc* 24v.

Wyrażenie: »miesiąc, księżyc marzec« [*w tym: G sg w funkcji okolicznika czasu* (24), w połączeniu z określeniem dnia (7)] = *Martius mensis Mącz* [*szyk* 27:3] (21:9): ktorého dnia miáno zabitz k wieczoru baranka/ to ielt czwártégonálcie dnia/ miefiątza pirwého/ tzuls Martza *OpecŻyw* 86v, 86v; á drudzi kxiężicza marcza íeia banie *FalZioł* I 39c, V 43v, 46; *LibLeg* 11/63v; *BibRadz* I 5b marg; *BielKron* 131, 209v, 216v, 223, 276v (15); *Mącz* 210c; złączą fye íákmiarz wízyfcy Plánethowie w Skopie známieniu niebiefkim/ ná końcu Miefiácá Márcá/ á ná początku Kwietniá. *LeovPrzep* E3v, C3, H3v; Miefiąc Márzec *Martius*. *SkarŻyw* 187, 188 żp; *SarnStat* 975, 1044.

Przen: Człowiek niestały (1) : (*nagł*) Stałość/ fiodma [*cnota*]. (–) [...] Bo gdy możefz Máym być/ przecz íe Márcem czynifz *RejZwierc* 133.

2. Rodzaj piwa; (*hordeacea*) *cer(e)visia*, *zythum* (*zythus*) *Mącz*; *cervisia duplex a. nigra Cn (3)* : *Hordeacea cerevisia*, Yęczmienne piwo/ Márzec. *Mącz* 158a; *Zythus*, et *Zythum*, latine *cervisia*, Piwo/ też márzec álbo czarne piwo. *Mącz* 513b; Bywał tu kiedyś Márzec dobry v krzaczkowéy *WyprPl C*.

Synonimy: 2. »czarne piwo«, »jęczmienne piwo«.

MM